KÖZGAZDASÁGI SZEMLE, LXXIII. ÉVF., 2026. OKTÓBER (1137–1140. o.)

# Búcsú Kádár Bélától

„Non dat natura virtutem – ars est bonum fieri."
*(Seneca)*

Mély fájdalommal állunk itt a mai napon.[1] A közvetlen hozzátartozókon és barátokon túl hatalmas veszteség érte a hazai közgazdaság-tudományt, a szakmai és a szélesebb közéletet egyaránt. A fájó búcsúzás a mély szomorúság mellett azonban egyidejűleg alkalom a kivételes életút, az életmű rövid áttekintésére is.

Kádár Béla 1934. március 21-én született Pécsett. Édesapja, Kádár Lajos elemi iskolai igazgató, édesanyja Schmidt Teréz volt. Családja egész életre szóló útravalóval látta el. A mély, szilárd alapokon nyugvó polgári értékrend mindvégig biztos eligazodást nyújtott az elmúlt közel évszázadnyi időszak sokszor viharos hazai valóságában. A sokak által méltán irigyelt, kivételes műveltség és nyelvtudás alapjait is e családi környezet nyújtotta, amelyet tovább erősítettek szeretett szülővárosa színvonalas iskolái. Közöttük a ciszterci, jelenlegi nevén Nagy Lajos Gimnázium, amelynek dicsőségtábláján már sok éve márványba vésve szerepel Kádár Béla neve is.

1956-ban a Közgazdaságtudományi Egyetem pénzügy szakán szerzett diplomát, s kezdett közgazdászként dolgozni a Magyar Nemzeti Bankban. Vendéghallgatóként történelmet és spanyolt is hallgatott az ELTE Bölcsészettudományi Karán.

A felkészülés időszaka után pályája három fő szakaszra osztható. 1960-tól három évtizeden át a kutatás és az oktatás vált fő tevékenységi területévé. A Konjunktúra- és Piackutató Intézetnél a fejlődő országokat kutató csoport vezetője volt. Ez az intézet akkor a rendszer számára megbízhatatlannak minősülő, ám kiváló szakmai és nyelvtudású szakemberek menedékéül szolgált. Kádár Béla élete végéig baráti figyelemmel kísérte az intézet és utódai működését. Főállása mellett az ELTE BTK spanyol szakán leíró nyelvtant és latin-amerikai történelmet oktatott. 1965-től 1988-ig az MTA Világgazdasági Kutatóintézet (VGI) munkatársa, tudományos osztályvezetője, majd kutatási igazgatója. 1988 és 1990 között a Tervgazdasági Intézet igazgatója.

[1] A Kádár Béla temetésén 2026. augusztus 7-én a Farkasréti temetőben a Magyar Tudományos Akadémia képviseletében elhangzott búcsúbeszéd.

DOI: https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.10.1137

1967–1968-ban Ford-ösztöndíjas a Harvard Egyetemen, majd Chilében, illetve Peruban, a limai San Marcos Egyetemen tanított. Élete során számos előadást tartott mintegy nyolcvan külföldi egyetemen és kutatóintézetben.

Lehetősége lett volna a külföldi újrakezdésre. Az akkor uralkodó rezsimet megvetette, de mély hazaszeretete visszatartotta az emigrációtól. Nem tartozott a rendszer kegyeltjei közé. Ám abban a korban az MTA VGI – akárcsak az MTA más kutatóintézetei – lehetőséget nyújtott az önálló és független alkotómunkára. Ebben nagy érdemei voltak az alapító igazgatónak, Bognár József akadémikusnak. Bognár Kádár Bélát is támogatta, noha négyszemközt a rá jellemző távolságtartással megjegyezte: „Nem könnyű a maga főnökének lenni." Tudományos pályája – egyes dogmatikus szereplők támadásai ellenére – egyenesen ívelt felfelé. 1970-ben a közgazdaság-tudomány kandidátusa, 1980-ban pedig a közgazdaság-tudomány doktora fokozatot szerezte meg. Jól jellemzi a korszakot meg Kádár Béla egyenes jellemét is a nagydoktori eljárása 1980-ban. A nyilvános védésen a bírálóbizottság egyik tagja akkor fenyegetőnek tűnő kérdést intézett a jelölthöz: egyáltalán marxista mű-e a benyújtott értekezés? Kádár Béla határozott nemmel válaszolt. Nem kis súlya volt akkor e válasznak. A bizottság tagjai, a pályatársak becsületére szolgált, hogy az egyetlen kérdező kivételével magasan támogatták a tudományos cím odaítélését.

Pályájának végig erőteljes vonulata volt a köz szolgálata. Az 1980-as évek végétől a 2000-es évek elejéig, pályája *második* szakaszában a közéleti tevékenység került előtérbe. Nem személyes ambícióból, hanem kötelességtudatból, a történelem által teremtett közfeladatok teljesítésének igényéből adódóan. Már a Tervgazdasági Intézet igazgatójaként felkérték, hogy az úgynevezett Híd-csoport keretében működjék közre a gazdasági rendszerváltás koncepcionális előkészítésében. 1990-től pedig négy éven át Antall József, majd Boross Péter kormányának külgazdasági minisztere, nyolc éven át országgyűlési képviselő, 1994 és 1998 között a Költségvetési Bizottság elnöke volt. Ezután rövid ideig az Eximbank elnöke, majd Párizsban, az OECD-ben nagykövetként képviselte Magyarországot. Közben tagja lett az ország gazdasági szempontból egyik legfontosabb testületének, a Jegybanktanácsnak, majd 2008 őszéig utódjának, a Monetáris Tanácsnak.

Pályájának *harmadik,* befejező szakaszában ismét a tudomány s egyben a teljes életút szintézise került középpontba. 2001-ben választották meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2007-ben pedig rendes tagjává. A Szent István Tudományos Akadémiának is rendes tagja volt. Számos akadémiai testületben töltött be tisztségeket. 1990-től a Magyar Közgazdasági Társaság (MKT) alelnöki, majd elnöki, illetve örökös elnöki tisztségét látta el.

Munkássága számos magas tudományos és közéleti elismerésben részesült. Egyebek mellett a német Szociális Piacgazdaságért díjat, a limai San Marcos Egyetem és további egyetemek díszdoktori címeit, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetést kapta meg. Elnöki ciklusának végén a társaság Közgazdász Életműdíjjal ismerte el sokoldalú szakmai és közéleti érdemeit. 2019-ben pedig Széchenyi-díjjal ismerték el kiemelkedő tudományos munkásságát.

Kutatási területei elsősorban az összehasonlító gazdaságpolitika, a modernizáció, a gazdasági növekedés és a nemzetközi gazdasági együttműködés irányzatai

voltak. Összehasonlító módon elemezte a fejlődési utakhoz kapcsolódó nemzeti és regionális sajátosságokat, tanulságokat, különös figyelemmel a latin-amerikai országokra és a közepes fejlettség problémáira. Nemzetközileg is nagy figyelmet keltettek a befelé forduló, importhelyettesítésre alapozott gazdasági növekedés korlátait elemző, illetve a világgazdaságban kibontakozó, tartós hatású szerkezeti változásokat feltáró kutatásai.

2007-ben tartott akadémiai rendes tagi székfoglalójához Láng Lajos akadémikusnak az MKT alapító elnökeként, elődjeként több mint száz évvel korábban tartott előadása címét kölcsönözte. *Deficitjeink* címmel kíméletlen kritikával vette számba a hazai gazdasági és társadalmi felemelkedés mélyebb, rendszerszintű akadályait. Ma is időszerű gondolatai szerint: „Helyzetünk romlásáért… nem a balsors, a kedvezőtlen »csillagállás«, a pénztőke szűkössége hibáztatható. Humán potenciálunk meginduló silányosodása, leszakadása nem magyarázható külső okokkal. A deficitek bennünk vannak. (…)

Kiutat, terápiát csak a humán erőforrások felértékelődése, nemesedése jelenthet. A társadalom és önmagunk átfogó erkölcsi, politikai, szemléleti megújhodása, konszenzuális kultúra, multidiszciplináris, tudományos alapon kialakított jövőkép és hosszabb távú nemzetstratégia következetes végrehajtása tüntetheti el a nemzet fejlődésének korlátait, deficitjeit. Ma még nem megalapozatlan a remény, hogy sorsot fordíthatunk."

Munkásságának kivételes sajátossága, hogy a rendszerváltás időszakában a gazdaságpolitika egyik, a külgazdasági politikát tekintve meghatározó alakítójává is vált. Álláspontja szerint a magyar gazdaság piacosítása és felzárkóztatása csak exportorientált vállalkozásélénkítéssel és kínálatbővítéssel képzelhető el. Gazdasági diplomáciájának eredményeképpen Magyarország liberalizálta kereskedelempolitikáját, elsőként került le a COCOM-listáról, bővültek az OECD-vel és az EU-val kialakított kapcsolatai, intenzívvé vált a külfölditőke-beáramlás.

Gazdag életművének fontos eleme a nemzet sorsáért, a határokon kívül rekedt magyarságért érzett felelősség. Mindig bátran vállalta, hogy az ország felemelkedéséért határozott és jól átgondolt kormányzati stratégiára és cselekvésre van szükség.

Kádár Béla, az elmélyült, alázatos kutató, egyben felelős közéleti szereplő rendkívül színes, reneszánsz ember volt. Kivételes műveltségét és nyelvtudását egyaránt csodáltuk. Nagyon szerette a zenét, s még élete végén is örömet szerzett neki, ha zongorán játszott. Kedvenc sportága a lovaglás volt. Kivételes, ironikus humora is élményt jelentett baráti társasága számára. Nagy figyelemmel, hatékonyan segítette a fiatal kutató kollégák pályáját.

Mindig objektivitásra törekedett. Szívesen hivatkozott Tacitusra: *Sine ira et studio.* Harag és részrehajlás nélkül. A bölcs szemlélődés, a mélyebb összefüggések keresése jellemezte. A felszínes, értelmetlen vitákat elkerülte. Mindez különös súlyt adott szavainak, amikor maga is véleményt nyilvánított. Mélyreható viták nagy hatású, figyelmes és toleráns résztvevője volt.

Egész életében a minőségért küzdött. Nehezen viselte a középszerűséget. Mindezt hazaszeretete is magyarázta. Maga is osztotta Márai Sándor álláspontját: „Magyarország… csak a minőség igényével élhet és maradhat fenn az új Európában; nincs módunk középszerűnek lenni."

Kádár Béla a közgazdaság-tudományt, a közgazdász-szakmaiságot képviselte minden időben, a rendszerváltás előtt és a rendszerváltás után egyaránt. Ezért rengeteget ütközött mindkét korszakban, olykor még a saját kormányában is. Kiváló közgazdasági elemzései, a világgazdaság és a nemzetgazdaságok fejlődését meghatározó összefüggéseket feltáró írásai szükségképpen az érintett korszak sajátosságait is tükrözik. Ám ma is revelatív útmutatást nyújtanak a közgazdaság-tudomány művelőinek s a gazdaságpolitika alakítóinak. Személyisége, egyenes jelleme, morális tartása és hazaszeretete pedig ugyancsak valamennyiünk számára példaértékű. Emlékét, szellemét, életművét kegyelettel őrizzük.

*Halmai Péter*

*Halmai Péter* az MTA rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományi Osztályának elnöke.